

احكام روزہ

حضرت آیت اللہ العظمیٰ حاج سید محمد امین «دامت برکاتہ»

شناسنامه کتاب

نام کتاب: احکام روزه

نویسنده: آیت الله سید محمد امین

ناشر: دفتر نشر طیب

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول، پاییز ۱۴۰۱

چاپخانه: قم - احسان

قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

مراکز پخش:

تهران، تهرانپارس، خیابان ۱۳۴، مسجد جامع خاتم الانبیاء (ص)

تلفن: ۰۲۱-۷۷۷۳۶۰۳۰

قم، خیابان ارم، پاساژ قدس

تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۲۳۸۸۵

همراه: ۰۹۱۲۳۵۱۹۴۲۷

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۵
احکام روزه.....	۷
نیت.....	۷
شرایط وجوب و صحت روزه	۱۱
مبطلات روزه.....	۱۴
۱) خوردن و آشامیدن.....	۱۴
۲) آمیزش جنسی.....	۱۷
۳) خود ارضایی.....	۱۸
۴) دروغ بستن به خدا و پیغمبر.....	۱۹
۵) رساندن غبار به حلق.....	۲۱
۶) فرو بردن سر در آب.....	۲۲
۷) بقاء بر جنابت تا اذان صبح.....	۲۴
حکم حیض و نفاس.....	۲۷
۸) اماله کردن.....	۲۸
۹) قی کردن.....	۲۸
افطار سهوی و جبری.....	۲۹

۳۰	 مکروهات روزه
۳۱	 موارد وجوب قضا و کفّاره
۳۲	 کفّاره روزه
۳۷	 وجوب قضا بدون کفاره
۳۹	 احکام روزه قضا
۴۳	 احکام روزه مسافر
۴۵	 موارد جواز افطار
۴۶	 اثبات اول ماه
۴۹	 اقسام روزه
۵۰	 روزه‌های واجب
۵۰	 روزه‌های حرام
۵۱	 روزه‌های مستحب
۵۳	 روزه‌های مکروه
۵۳	 امساک مستحب
۵۴	 زکات فطره
۵۹	 مصرف زکات فطره
۶۱	 مسائل متفرقه

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشگفتار

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ
عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ»^۱

ای اهل ایمان روزه بر شما واجب شد همان گونه که بر
کسانی که پیش از شما بودند واجب شده بود شاید تقوا
پیشه سازید.

آیه دلالت دارد بر اینکه وجوب روزه اختصاص به اسلام ندارد. بلکه در ادیان گذشته نیز روزه واجب بوده است. اگر چه تفاوت هایی از حیث کمیت و تعداد روز و ماه روزه و مواردی که باید از آنها امساک شود وجود دارد.

غرض از تشریع روزه پیدایش حالت تقوا در وجود آدمی است. تقوا یعنی خدا ترسی و خویشتن داری از ارتکاب معاصی و مصونیت در برابر انواع فراوان ویروس گناهان است. هدف جای گرفتن در بهشت برین و بهره وری کامل از نعمت های بیشمار و بی پایان الهی است. بدیهی است ورود به بهشت بدون تهیه کارت ورودی امکان پذیر نیست. برای تهیه کارت ورود باید بهای آن را پرداخت. بهای آن روزه ماه مبارک رمضان است.

«وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ»^۱

بهشت برای پارسایان و پرهیزکاران مهیا شده است.

احکام روزه

- ۱- بر هر مکلف واجب است هر سال ماه مبارک رمضان روزه بگیرد. یعنی برای انجام فرمان خداوند از اذان صبح تا مغرب از آنچه روزه را باطل می کند، خودداری نماید.
- ۲- وجوب روزه ماه رمضان مانند نماز از ضروریات دین اسلام است و منکر آن مرتد است.

نیت

- ۳- روزه باید با نیت و قصد قربت باشد و لازم نیست نیت را از قلب خود بگذرانند یا به زبان بیاورد. بلکه همین قدر که از اذان صبح تا مغرب برای امتثال امر الهی از مفطرات روزه امساک کند کافی است. برای آن که یقین کند تمام این مدت را روزه بوده، بهتر است مقداری پیش از اذان صبح و مقداری هم بعد از مغرب از انجام کاری که روزه را باطل می کند خودداری نماید.

۴- انسان می‌تواند در هر شب از ماه رمضان تا اذان صبح برای روزه فردای آن نیت کند و بهتر است شب اول ماه نیت روزه همه ماه را بنماید.

۵- وقت نیت روزه مستحبی از اول شب تا نزدیک مغرب است. پس اگر کسی در طول روز امساک کند و نزدیک مغرب نیت روزه مستحبی کند روزه او صحیح است.

۶- کسی که پیش از اذان صبح بدون نیت روزه خوابیده، اگر پیش از ظهر بیدار شود و نیت کند، روزه او صحیح است. اگر بعد از ظهر بیدار شود، نمی‌تواند نیت روزه واجب نماید.

۷- تعیین نوع روزه در ماه رمضان لازم نیست. زیرا روزه دیگر در ماه رمضان واقع نمی‌شود. ولی در غیر ماه رمضان لازم است تعیین کند روزه قضا یا کفاره یا نذر است.

۸- اگر بداند ماه رمضان است و عمداً نیت روزه غیر رمضان کند، نه روزه رمضان حساب می‌شود و نه روزه‌ای که قصد کرده است. ولی اگر نداند یا سهواً چنین نیت کند، روزه ماه رمضان حساب می‌شود.

۹- اگر مثلاً به نیت روز اول ماه روزه بگیرد، بعد بفهمد دوم یا سوم بوده، روزه او صحیح است.

۱۰- اگر پیش از اذان صبح نیت کند و مست یا بیهوش شود و در بین روز به هوش آید روزه آن روز باطل است و باید قضای آن را به جا آورد و احتیاطاً آن روز را امساک کند. ولی اگر بخوابد و بعد از مغرب بیدار شود، روزه اش صحیح است.

۱۱- اگر نداند یا فراموش کند که ماه رمضان است و پیش از ظهر ملتفت شود، چنانچه کاری که روزه را باطل می کند انجام نداده باشد، باید نیت کند و روزه اش صحیح است. و چنانچه کاری که روزه را باطل می کند انجام داده باشد، یا بعد از ظهر ملتفت شود که ماه رمضان است باید تا مغرب مانند فرد روزه دار امساک کند و بعد از ماه رمضان آن را قضا نماید.

۱۲- اگر بچه پیش از اذان صبح ماه رمضان یا پس از آن و پیش از ظهر بالغ شود و مفطری بجا نیاورده باشد باید روزه بگیرد. همچنین اگر قصد روزه تبرعی کرده باشد، باید قصد روزه واجب کند، هرچند بعد از ظهر بالغ شود.

۱۳- اگر کسی روزه واجب معین غیر از روزه ماه رمضان داشته باشد مثلاً نذر کرده باشد که روز معینی روزه بگیرد، چنانچه عمداً تا اذان صبح نیت نکند، روزه‌اش باطل است. ولی اگر فراموش کند و پیش از ظهر یادش بیاید چنانچه کاری که روزه را باطل می‌کند، انجام نداده باشد و نیت کند روزه‌اش صحیح است.

۱۴- اگر کسی روزه واجب غیرمعین مثل روزه کفاره داشته باشد، چنانچه مفطری به جا نیاورده باشد می‌تواند تا پیش از ظهر نیت کند و روزه او صحیح است.

۱۵- اگر کافری در ماه مبارک رمضان پس از اذان صبح مسلمان شود، روزه آن روز بر او واجب نیست. هرچند پیش از ظهر باشد و امساک کرده باشد.

۱۶- اگر بیمار پیش از ظهر ماه رمضان بهبود یابد و تا آن زمان امساک کرده باشد، باید نیت روزه کند، و آن روز را روزه بگیرد. ولی اگر بعد از ظهر خوب شود، روزه آن روز بر او واجب نیست.

۱۷- قصد افطار مبطل است، ولی قصد مفطر مبطل نیست. پس اگر در روزه واجب معین مثل روزه رمضان از نیت روزه برگردد، یا قصد کند روزه نباشد، روزه‌اش باطل

است هرچند افطار نکند. ولی اگر تصمیم بگیرد چیزی بخورد و نخورد، روزه‌اش صحیح است.

۱۸- در روزه مستحب و روزه واجب غیرمعین مثل روزه کفّاره، اگر قصد کند کاری که روزه را باطل می‌کند انجام دهد، یا مردّد شود که به جا آورد یا نه، چنانچه به جا نیاورد و پیش از ظهر دوباره نیت روزه کند، روزه او صحیح است.

شرایط وجوب و صحت روزه

- ۱۹- چند چیز شرط صحت روزه است:
 - (۱) مسلمان بودن. پس روزه کافر صحیح نیست.
 - (۲) عاقل بودن: پس روزه مجنون و مست و بیهوش صحیح نیست.
 - (۳) باقی‌نماندن بر جنابت تا صبح به‌طور عمدی.
 - (۴) انجام غسل حیض و نفاس پس از پاک شدن پیش از اذان صبح.
 - (۵) پاک بودن از خون حیض و نفاس در تمام روز.
 - (۶) مسافر نبودن در مواردی که نماز شکسته است.

۷) ضرر نداشتن به طوری که سلامت انسان به واسطه‌ی روزه به خطر نیفتد.

۸) عدم تزاحم به واجب اهم مانند نجات غریق مسلمان. در صورت تزاحم، روزه وجوب فعلی ندارد و صحیح نخواهد بود. و باید واجب اهم را به‌جا آورد.

۲۰- بلوغ شرط صحت روزه نیست. بنابراین روزه طفل ممیز صحیح است.

۲۱- غسل مس میت شرط صحت روزه نیست و مس میت موجب بطلان روزه نیز نمی‌شود

۲۲- شرط صحت روزه مستحب آن است که انسان روزه واجب اعم از قضا، نذر و كفاره بر ذمه نداشته باشد. اگر فراموش کرد روزه واجب دارد و روزه مستحب گرفت چنانچه پیش از ظهر یادش بیاید باید به روزه واجب عدول نماید. اگر بعد از ظهر ملتفت شود، روزه‌اش باطل است. ولی اگر پس از مغرب یادش بیاید، صحیح است. ولی اجیر برای روزه میت می‌تواند روزه مستحبی بگیرد.

۲۳- هر جا نماز تمام باشد، روزه صحیح است و هر جا نماز قصر باشد، روزه باطل است. مگر در سه مورد:

(۱) کسی که بعد از ظهر به سفر برود نمازش قصر است، ولی روزه‌اش صحیح است و باید روزه‌اش را تمام کند.

(۲) مسافری که بعد از ظهر به وطن یا محل اقامت ده روز برسد، نمازش تمام است. ولی روزه‌اش صحیح نیست و باید افطار کند.

(۳) کسی که در اماکن تخییر اتمام را اختیار کند، ولی نمی‌تواند روزه واجب بگیرد. مگر سه روز روزه حاجت در مدینه، که اگر نمازش را قصر هم بخواند روزه‌اش نیز صحیح است.

۲۴- روزه مسافر باطل است اگر کسی حکم را بداند و روزه بگیرد مجزی نیست. و باید قضای آن را به جا آورد ولی اگر کسی نداند و روزه بگیرد روزه‌اش صحیح است و قضا ندارد. چنانچه در روایت عیص بن قاسم آمده که امام صادق علیه السلام فرمود: «من صام فی السفر بجهالته لم یقض»^۱

مبطلات روزه

۲۵- نه چیز روزه را باطل می‌کند:

- (۱) خوردن و آشامیدن. (۲) آمیزش جنسی. (۳) خودارضایی.
- (۴) دروغ بستن به خدا و پیغمبر و امامان معصوم (ع).
- (۵) رساندن غبار غلیظ به حلق.
- (۶) فرو بردن تمام سر در آب.
- (۷) باقیماندن بر جنابت و حیض و نفاس تا اذان صبح.
- (۸) اماله کردن با چیزهای روان.
- (۹) قی کردن.

(۱) خوردن و آشامیدن

۲۶- خوردن و آشامیدن به طور عمدی روزه را باطل می‌کند، خواه معمول باشد، مثل نان و آب، خواه غیر معمول، مثل خاک و شیرهی درخت، هر چند کم باشد. حتی اگر مسواک را از دهان بیرون آورد و دوباره به دهان ببرد و رطوبت آن را فرو برد روزه باطل می‌شود. مگر آن که رطوبت مسواک در آب دهان به کلی از بین برود.

۲۷- اگر هنگام سحری خوردن بفهمد صبح شده، باید آنچه در دهان دارد بیرون بریزد و چنانچه عمداً فرو برد، روزه‌اش باطل است و کفاره دارد.

۲۸- اگر روزه‌دار سهواً چیزی بخورد یا بیاشامد - هر چند زیاد باشد - روزه‌اش باطل نمی‌شود.

۲۹- تزریق آمپولی که جنبه دارویی دارد یا عضو را بی‌حس می‌کند، اشکال ندارد. ولی تزریق خون و آمپول تقویتی و سرم غذایی جایز نیست و موجب بطلان روزه است و در صورت اضطرار باید امساک کند و بعد قضای آن را به‌جا آورد.

۳۰- فرو بردن آب دهان و اخلاط سر و سینه، چنانچه به فضای دهان نرسیده باشد روزه را باطل نمی‌کند. ولی اگر داخل فضای دهان شود، نباید فرو برد. ذرات غذای مانده لای دندان‌ها نیز همین حکم را دارد.

۳۱- ریختن قطره در چشم و بینی چنانچه به حلق نرسد موجب بطلان روزه نیست.

۳۲- تزریق آمپول که صرفاً جنبه دارویی و درمان دارد و خاصیت غذایی ندارد مبطل روزه نیست.

۳۳- تزریق خون یا شستشوی معده یا انتقال دارو به معده از طریق سون در حال روزه جایز نیست.

۳۴- اگر روزه‌دار به قدری تشنه شود که بترسد از تشنگی بمیرد یا ضرر جسمی بر او وارد شود، می‌تواند به اندازه رفع خطر و ضرر آب بیاشامد. ولی روزه او باطل می‌شود و باید در بقیه‌ی روز از مفطرات امساک نماید.

۳۵- جویدن غذا برای بچه یا پرنده و چشیدن غذا یا شستشوی دهان که معمولاً به حلق نمی‌رسد، اگر چه اتفاقاً به حلق برسد، روزه را باطل نمی‌کند. ولی اگر انسان از اول بداند به حلق می‌رسد چنانچه فرو رود، روزه‌اش باطل می‌شود و باید قضای آن را بگیرد و کفاره هم بر او واجب است.

۳۶- انسان نمی‌تواند به خاطر احساس ضعف، روزه را بخورد، ولی اگر ضعف قابل تحمل نباشد یا خوف بیماری و خطر جانی داشته باشد خوردن روزه اشکال ندارد.

۳۷- اگر کسی در منطقه گرمسیر زندگی می‌کند و ماه رمضان در فصل تابستان واقع شود و قدرت نداشته باشد هر روز روزه بگیرد باید حجم کار خود را و ساعات کاری را کم کند و اگر میسور نیست یک روز در میان روزه

بگیرد. و روزه‌هایی را که نتوانسته در فرصت مناسب قضای آن را به جا آورد. کفاره ندارد.

۳۸- پر کردن یا کشیدن دندان در صورتی که اطمینان دارد آب یا خون از فضای دهان به حلق فرو نمی‌رود موجب بطلان روزه نمی‌شود.

۲) آمیزش جنسی

۳۹- آمیزش جنسی روزه هر دو طرف را باطل می‌کند، اگر چه به مقدار ختنه‌گاه دخول شود و منی هم بیرون نیاید. ولی اگر کمتر از این مقدار باشد یا شک کند که به اندازه ختنه‌گاه داخل شده یا نه، روزه‌اش باطل نمی‌شود.

۴۰- اگر کسی فراموش کند روزه است و نزدیکی کند، یا او را مجبور به آمیزش کنند، به طوری که سلب اختیار از او بشود، روزه او باطل نمی‌شود. ولی چنانچه در حین عمل یادش بیاید، یا دیگر مجبور نباشد، باید فوراً جدا شود، وگرنه، روزه باطل است.

۴۱- اگر در روز ماه مبارک رمضان به وسیله‌ای اسپرم زوج را بگیرند و در رحم زوجه برای تلقیح منتقل سازند روزه هر دو صحیح است.

۳) خودارضایی

۴۲- اگر روزه‌دار با خود کاری کند که منی از او بیرون آید، روزه‌اش باطل می‌شود. ولی اگر بی‌اختیار در خواب یا بیداری منی از او بیرون آید، روزه‌اش باطل نیست.

۴۳- هرگاه روزه‌دار بداند اگر در روز بخواهد محتلم می‌شود یعنی در خواب منی از او بیرون می‌آید، جایز است بخواهد و چنانچه بخواهد و محتلم شود روزه‌اش صحیح است. و اگر هنگام بیرون آمدن منی از خواب بیدار شود، جلوگیری لازم نیست.

۴۴- روزه‌داری که محتلم شده، می‌تواند بول کند و استبراء نماید، اگر چه بداند به واسطه بول یا استبراء باقیمانده‌ی منی از مجری بیرون می‌آید. بلکه در این صورت بهتر است قبل از غسل، ادرار کند.

۴۵- اگر روزه‌دار به قصد بیرون آمدن منی با همسرش شوخی کند روزه‌اش باطل می‌شود هر چند منی از او

بیرون نیاید. ولی اگر بدون قصد شوخی کند چنانچه عادت نداشته باشد به این مقدار از بازی منی از او خارج شود و به این امر اطمینان داشته باشد، اگر چه اتفاقاً منی از او بیرون آید، روزه اش صحیح است. ولی اگر اطمینان نداشته باشد و منی خارج شود، روزه اش باطل است.

۴۶- اگر کسی احتمال نمی‌داده استمناء روزه را باطل می‌کند و چند بار این کار را در حال روزه انجام داده حالا که فهمیده وظیفه دارد قضای آن روزه‌ها را که استمناء کرده به جا آورد. ولی چون جاهل بوده کفاره ندارد.

۴۷- اگر کسی در روز ماه مبارک رمضان استمناء کرده باشد و نمی‌دانسته این عمل روزه را باطل می‌کند باید قضای آن را به جا آورد ولی اگر می‌دانسته باید کفاره جمع بدهد یعنی به شصت فقیر طعام بدهد و شصت روز روزه بگیرد در صورت عدم تمکن از هر دو به یکی اکتفا نماید.

۴) دروغ بستن به خدا و پیغمبر

۴۸- نسبت دروغ دادن به خدا و پیامبر و امامان معصوم در قالب گفتار و نوشتار، به هر زبان و لغت، حتی با اشاره

روزه را باطل می‌کند و نسبت به حضرت فاطمه زهرا و سایر پیامبران بنابر احتیاط واجب همین حکم را دارد.

۴۹- اگر بخواهد مطلبی را که راست و دروغش را نمی‌داند نقل کند، بنابر احتیاط واجب باید به گوینده یا نویسنده آن استناد بدهد.

۵۰- اگر روزه‌دار حدیث قدسی یا نبوی را با اعتقاد به صحت نقل کند و بعد بفهمد دروغ بوده، روزه‌اش باطل نمی‌شود. ولی اگر با اعتقاد به دروغ بودن نقل کند بعد بفهمد راست بوده، روزه‌اش باطل است.

۵۱- اگر از روزه‌دار پرسند آیا پیغمبر یا معصوم چنین مطلبی فرموده‌اند؟ و او برخلاف واقع پاسخ مثبت یا منفی بدهد روزه‌اش باطل می‌شود.

۵۲- اگر سخن راستی از خدا یا پیغمبر نقل کند بعد در حال روزه بگوید دروغ گفتم، یا در شب دروغی را به آنان نسبت دهد و روز بعد در حال روزه بگوید آنچه دیشب گفتم راست است، روزه‌اش باطل می‌شود.

۵۳- اگر کسی در نقل احکام شرعی عمداً دروغ بگوید و حرامی را حلال و حلالی را حرام ذکر کند اگر هدفش نسبت دادن آن حکم به خدا و رسول باشد روزه‌اش باطل

است. ولی اگر هدفش نسبت دادن فتوا به مجتهد باشد، روزه‌اش صحیح است هر چند معصیت کرده است.

(۵) رساندن غبار به حلق

۵۴- رساندن غبار غلیظ به حلق بنابر احتیاط واجب روزه را باطل می‌کند، چه غبار چیزی باشد که خوردن آن حلال است مثل آرد، یا غبار چیزی باشد که خوردن آن حرام است مانند خاک. هر چند به واسطه وزش باد پدید آید.

۵۵- بنابر احتیاط واجب روزه‌دار باید از رسیدن بخار غلیظ و دود سیگار و تنباکو و مانند این‌ها به حلق اجتناب نماید. اگر فراموش کند که روزه است یا بی‌اختیار غبار و بخار به حلق برسد روزه باطل نمی‌شود.

۵۶- استفاده از اسپری مخصوص مبتلایان به بیماری آسم و تنگی نفس، موجب بطلان روزه نیست. همچنین آندوسکوپی برای عکسبرداری مبطل روزه نیست در صورتی که همراه آن مایعی وارد معده نشود.

استعمال دخانیات و مواد مخدر چنانچه دود سیگار از فضای دهان یا بینی خارج شود و فرو نرود روزه را باطل نمی‌کند. ولی مواد مخدر اگر خوراکی باشد موجب بطلان است هرچند طرف معتاد باشد ولی اگر تزریقی باشد روزه را باطل نمی‌کند.

۵۷- کسی که مبتلا به آسم هست اگر نیاز پیدا کند از اسپری مخصوص استفاده کند روزه‌اش صحیح است.

۶) فرو بردن سر در آب

۵۸- اگر روزه‌دار عمداً تمام سر را در آب فرو برد، اگر چه باقی بدن او از آب بیرون باشد، بنابر احتیاط واجب باید قضای آن روزه را بگیرد. ولی اگر آب تمام بدن را فرا بگیرد و مقداری از سر بیرون باشد، روزه باطل نمی‌شود.

۵۹- اگر نصف سر را یک دفعه و نصف دیگر آن را دفعه‌ی دیگر در آب فرو برد، روزه‌اش باطل نمی‌شود. ولی اگر تمام سر زیر آب برود و مقداری از موها بیرون بماند، روزه باطل می‌شود.

۶۰- اگر شک کند که تمام سر زیر آب رفته یا نه، روزه‌اش صحیح است.

۶۱- اگر روزه‌دار بی‌اختیار در آب بیفتد یا او را ناخواسته در آب بیندازند و آب تمام سر او را فرا بگیرد، یا با اطمینان به اینکه سرش زیر آب نمی‌رود، خود را در آب بیندازد و سرش زیر آب برود روزه‌اش باطل نمی‌شود. ولی باید فوراً سر را از آب بیرون آورد.

۶۲- اگر روزه‌دار به نیت غسل سر را در آب فرو برد، چنانچه روزه‌اش واجب معین باشد، روزه و غسل هر دو باطل است. مگر در حال خروج از آب نیت غسل کند که در این صورت غسل او صحیح است. و چنانچه روزه مستحب یا واجب غیرمعین (کفاره) باشد غسل صحیح و روزه باطل است. اگر فراموش کند که روزه است غسل و روزه هر دو صحیح است.

۶۳- اگر برای نجات غریق سر را در آب فرو برد، اگر چه نجات او واجب باشد، روزه‌اش باطل می‌شود.

۶۴- کسانی که برای تحقیق یا تعمیر یا جهت دیگر ناگزیر هستند به اعماق آب فرو بروند می‌توانند سر خود را با کلاه مخصوص بپوشانند به طوری که آب به سر نرسد، در این صورت روزه آنان صحیح خواهد بود.

اگر انسان برای غسل زیر دوش برود و فشار آب به اندازه‌ای زیاد باشد که تمام سر و گردن او را فراگیرد روزه باطل نمی‌شود.

۷) بقاء بر جنابت تا اذان صبح

۶۵- اگر جنب عمداً تا اذان صبح غسل نکند، یا اگر وظیفه‌ی او تیمم است تیمم ننماید، روزه‌اش باطل است. این حکم مخصوص روزه ماه رمضان و قضای آن است. در غیر این دو مورد روزه اعم از واجب و مستحب باطل نیست.

۶۶- اگر جنب عمداً غسل نکند تا وقت تنگ شود، می‌تواند با تیمم روزه بگیرد و صحیح است.

۶۷- اگر جنب در ماه رمضان غسل را فراموش کند و بعد از چند روز یادش بیاید، باید روزه آن چند روز را قضا نماید و اگر نمی‌داند چند روز جنب بوده، به مقدار متیقن اکتفا نماید.

۶۸- کسی که بداند وقت کافی برای غسل یا تیمم ندارد و خود را در شب ماه رمضان جنب کند، روزه‌اش باطل است و قضا و کفاره بر او واجب می‌شود. ولی چنانچه

برای تیمم وقت دارد باید تیمم کند و روزه بگیرد و قضا لازم نیست.

۶۹- اگر پس از تحقیق گمان کند وقت کافی برای غسل دارد و خود را جنب کند، بعد بفهمد وقت ندارد، چنانچه تیمم کند روزه اش صحیح است. ولی اگر بدون تحقیق باشد بنابر احتیاط واجب باید قضای آن را به جا آورد.

۷۰- کسی که در شب ماه رمضان جنب است و می داند اگر بخوابد تا صبح بیدار نمی شود، نباید بدون غسل بخوابد. چنانچه بخوابد و تا صبح بیدار نشود، روزه اش باطل است و قضا و كفاره بر او واجب می شود.

۷۱- اگر جنب می داند پیش از اذان برای غسل بیدار می شود، چنانچه با این تصمیم بخوابد و تا اذان خواب بماند روزه اش صحیح است. ولی اگر بدون تصمیم یا با تردید بخوابد و بیدار نشود، روزه اش باطل است.

۷۲- اگر جنب در شب ماه رمضان بخوابد و بیدار شود و بداند اگر دوباره بخوابد پیش از اذان صبح برای غسل بیدار می شود، چنانچه بخوابد و تا اذان بیدار نشود، باید روزه آن روز را قضا کند. همین طور است اگر از خواب

دوم بیدار شود و برای مرتبه‌ی سوم بخوابد و بیدار نشود، ولی کفاره بر او واجب نیست.

۷۳- خوابی که انسان در آن محتمل شده، خواب اول حساب نمی‌شود. بلکه اگر از خواب احتلام بیدار شود و پس از علم به جنابت دوباره بخوابد خواب اول حساب می‌شود.

۷۴- اگر روزه دار در روز محتمل شود، واجب نیست فوراً غسل کند.

۷۵- هرگاه انسان در ماه رمضان بعد از اذان صبح بیدار شود و ببیند محتمل شده، اگر چه بداند پیش از اذان محتمل شده، روزه او صحیح است.

۷۶- کسی که می‌خواهد قضای روزه رمضان را بگیرد، هرگاه تا اذان صبح جنب بماند، اگر چه از روی عمد نباشد، نباید آن روز روزه بگیرد. همچنین اگر بعد از اذان صبح بیدار شود و بداند پیش از اذان محتمل شده است، آن روز را نمی‌تواند روزه بگیرد، هرچند وقت روزه تنگ باشد.

۷۷- اگر کسی به خاطر جهل به مسأله چند سال بدون غسل روزه گرفته باشد نیازی به قضا و کفاره نیست.

حکم حیض و نفاس

۷۸- اگر زن پیش از اذان صبح در ماه رمضان از حیض یا نفاس پاک شود و تا اذان غسل یا تیمم نکند، روزه‌اش باطل است. ولی چنانچه عذری داشته باشد مانند انتظار برای اینکه آب گرم شود، اگر چه سه مرتبه بخوابد و تا اذان غسل نکند، روزه‌اش با تیمم در صورت تمکن و بدون تیمم در صورت عجز صحیح است.

۷۹- اگر زن پیش از اذان صبح از حیض یا نفاس پاک شود و برای غسل وقت نداشته باشد، برای روزه ماه رمضان باید تیمم نماید و روزه بگیرد. اگر برای تیمم هم وقت نباشد، یا بعد از اذان بفهمد پیش از اذان پاک شده، روزه‌اش صحیح است. همچنین روزه او در غیر رمضان در هر دو صورت صحیح است.

۸۰- اگر زن بعد از اذان صبح پاک شود، یا در بین روز خون حیض یا نفاس ببیند - اگر چه نزدیک مغرب باشد - روزه او باطل است.

۸۱- اگر غسل حیض یا نفاس را فراموش کند و بعد از یک روز یا چند روز یادش بیاید، بنابر احتیاط باید قضا آن را به جا آورد.

۸۲- اگر مستحاضه کثیره غسل‌های موظف خود را به جا آورد، روزه او صحیح است و در مستحاضه متوسطه بدون غسل هم صحیح است.

برای خانم‌ها جایز است در ماه مبارک رمضان برای اینکه بتوانند تمام روزها را روزه بگیرند برای جلوگیری از خروج خون حیض دارو مصرف کنند.

(۸) اماله کردن

۸۳- تنقیه با مایعات اگرچه از روی ناچاری و برای درمان باشد روزه را باطل می‌کند، ولی استعمال شیاف برای معالجه اشکال ندارد.

(۹) قی کردن

۸۴- هرگاه روزه‌دار عمداً استفراغ کند - اگر چه به واسطه مرض و مسمومیت باشد - روزه‌اش باطل می‌شود. ولی اگر بی‌اختیار یا سهوی باشد اشکال ندارد.

۸۵- اگر در شب چیزی بخورد که می‌داند در روز قی می‌کند، نباید بخورد. ولی اگر خورد و بی‌اختیار قی کرد، روزه‌اش باطل نمی‌شود.

۸۶- خودداری از استفراغ برای روزه دار واجب نیست. ولی اگر بدون ضرر و مشقت باشد بهتر است خودداری نماید.

۸۷- اگر چیزی بی‌اختیار در گلو فرو رود، در صورت امکان باید آن را بیرون آورد. ولی اگر بداند در اثر بیرون آوردن استفراغ می‌کند لازم نیست بیرون آورد و روزه‌اش صحیح است.

۸۸- اگر کسی آروغ بزند و بی‌اختیار چیزی به دهان بیاید، باید آن را بیرون بریزد و اگر بی‌اختیار فرو رود، روزه‌اش صحیح است.

افطار سهوی و جبری

۸۹- اگر انسان یکی از مبطلات نه گانه روزه را به طور عمدی و اختیاری انجام دهد روزه او باطل می‌شود، ولی اگر سهوی و جبری باشد اشکال ندارد.

۹۰- اگر روزه‌دار سهواً یکی از مبطلات روزه را انجام دهد و بعد به گمان بطلان روزه، دوباره یکی از آنها را عمدتاً به جا آورد، روزه او باطل می‌شود، ولی کفاره ندارد.

۹۱- افطار اجباری موجب بطلان روزه نیست. ولی افطار اکراهی روزه را باطل می‌کند. بنابراین اگر چیزی به زور در گلوئی روزه‌دار بریزند، یا سر او را به زور در آب فرو برند، روزه او باطل نمی‌شود. ولی اگر او را تحت فشار قرار دهند و او برای جلوگیری از ضرر مالی یا جانی چیزی بخورد، روزه او باطل می‌شود.

۹۲- روزه‌دار نباید جایی برود که می‌داند او را اجبار به افطار می‌کنند، و چنانچه برود و از روی ناچاری افطار کند یا چیزی در گلویش بریزند روزه او باطل می‌شود.

مکروهات روزه

۹۳- چند چیز برای روزه‌دار مکروه است:

(۱) دوا ریختن به چشم.

(۲) سرمه کشیدن در صورتی که مزه یا بوی آن به حلق

برسد.

- ۳) انجام هر کاری که باعث ضعف شود، مانند خون گرفتن و حمام رفتن.
- ۴) انفیه کشیدن اگر به حلق نرسد.
- ۵) بو کردن گیاهان معطر ۶) نشستن زن در آب
- ۷) استعمال شیاف ۸) پوشیدن لباس خیس
- ۹) کشیدن دندان ۱۰) ملاعبه با همسر

موارد وجوب قضا و کفاره

۹۴- اگر کسی در روزه ماه رمضان عمداً و با علم یکی از مبطلات روزه را به جا آورد، قضا و کفاره بر او واجب می‌شود. این حکم درخصوص قی کردن و اماله کردن، رساندن غبار به حلق و فرو بردن سر زیر آب احتیاط واجب است.

۹۵- اگر به واسطه ندانستن مسأله یکی از مفطرات را انجام دهد. اگر جاهل مقصر باشد که می‌توانسته مسأله را یاد بگیرد، بنابر احتیاط واجب کفاره بر او ثابت است و اگر جاهل قاصر باشد و نمی‌توانسته مسأله را یاد بگیرد یا اصلاً ملتفت مسأله نبوده کفاره بر او واجب نیست.

کفّاره روزه

۹۶- کفّاره افطار عمدی روزه ماه رمضان در حال حاضر یکی از دو چیز است:

(۱) دو ماه روزه بگیرد.

(۲) شصت فقیر را سیر کند.

اگر هیچ یک برایش ممکن نباشد، به هر مقدار می تواند تصدق بدهد و استغفار کند.

۹۷- کسی که می خواهد به عنوان کفّاره دو ماه روزه بگیرد، باید سی و یک روز آن پی در پی باشد. بنابراین نباید موقعی شروع کند که در بین آن به روزی برسد که روزه آن به خاطر نذر، واجب، یا مانند عید قربان، حرام باشد. در غیر این صورت باید از سر بگیرد.

۹۸- اگر در بین ۳۱ روز عذری غیراختیاری مثل حیض یا نفاس یا بیماری یا سفر اجباری، برای او پیش آید، پس از رفع عذر بقیه روزه ها را بگیرد و از سرگرفتن لازم نیست.

۹۹- برای کفاره روزه پرداخت قیمت یک چارک گندم یا جو کافی نیست. بلکه باید یک وعده غذای متعارف یا قیمت آن را پردازد. یک چارک عدس یا لوبیا کافی است.

۱۰۰- اگر به چیز حرامی روزه خود را باطل کند، چه حرمت آن ذاتی باشد مثل شراب و زنا، یا عارضی باشد، مثل آمیزش با همسر در حال حیض، کفّاره جمع بر او واجب می‌شود. یعنی باید دو ماه روزه بگیرد و شصت فقیر را سیر کند. چنانچه تمکن ندارد، هر کدام را می‌تواند انجام دهد.

۱۰۱- اگر روزه‌دار دروغی را به خدا و پیغمبر نسبت دهد، کفّاره‌ی جمع بر او واجب نمی‌شود و یک کفاره کافی است.

۱۰۲- اگر روزه‌دار در یک روز ماه رمضان چند مرتبه کاری انجام بدهد که روزه را باطل می‌کند - هر چند جماع باشد - برای همه‌ی آنها یک کفّاره کافی است.

۱۰۳- اگر کسی بگوید مغرب شده و انسان افطار کند، بعد بفهمد مغرب نبوده است، باید قضایش را به جا آورد. اگر مورد وثوق نبوده، کفاره نیز دارد.

۱۰۴- اگر کسی عمداً روزه خود را باطل کند، مسافرت موجب سقوط کفاره نمی‌شود. ولی اگر عذری مانند حیض یا نفاس یا مرض برای او پیدا شود، کفاره بر او واجب نیست.

۱۰۵- اگر انسان یقین کند روز اوّل ماه رمضان است و عمداً روزه خود را باطل کند، بعد معلوم شود آخر شعبان بوده، کفاره بر او واجب نیست.

۱۰۶- اگر انسان شک کند آخر رمضان است یا اول شوال و عمداً روزه خود را باطل کند، بعد معلوم شود اول شوال بوده، کفاره بر او واجب نیست.

۱۰۷- اگر روزه‌دار در ماه رمضان با زن روزه‌دار خود جماع کند، چنان‌که زن را مجبور کرده باشد، کفاره هر دو بر عهده مرد است. ولی اگر زن راضی بوده، کفاره هر کدام بر عهده خودش می‌باشد.

۱۰۸- اگر زنی شوهر روزه‌دار خود را مجبور کند که جماع نماید، یا کار دیگری که روزه را باطل می‌کند انجام دهد، کفاره‌ی روزه شوهر بر زن واجب نیست.

۱۰۹- اگر مرد روزه‌دار در ماه رمضان با زن روزه‌دار خود که خواب است جماع نماید؛ یک کفاره بر او واجب می‌شود و روزه زن صحیح است و کفاره هم بر او واجب نیست.

۱۱۰- کسی که به واسطه سفر یا مرض روزه نمی‌گیرد، نمی‌تواند زن روزه‌دار خود را مجبور به جماع کند. اگر او را مجبور نماید بنا بر احتیاط واجب باید کفاره زن را بدهد.

۱۱۱- اگر کسی در روز ماه مبارک رمضان مرتکب عمل منافی عفت شود، چنانچه همسر نداشته باشد صد تازیانه به عنوان حد باید به او زده شود و چند ضربه اضافه نیز به عنوان تعزیر به خاطر هتک حرمت ماه مبارک. همچنین اگر آن روز بدون عذر روزه نگرفته کفاره افطار عمدی بر او واجب است و اگر روزه بوده کفاره جمع باید بدهد یعنی هم شصت روز روزه بگیرد و هم شصت مسکین را اطعام

کند. ولی اگر در شب مرتکب شده باشد فقط تعزیر دارد
قضا و کفاره ندارد.

۱۱۲- کفاره افطار روزه واجب فوری نیست و اگر چند
سال آن را به جا نیاورد، چیزی بر آن اضافه نمی‌شود.

۱۱۳- کسی که باید برای کفاره یک روز شصت فقیر را
طعام بدهد، اگر به شصت فقیر دسترسی دارد، نباید به هر
نفر بیش از یک طعام بدهد. ولی می‌تواند به تعداد افراد
تحت تکفل او هر چند صغیر باشند یک طعام بدهد.

۱۱۴- کسی که قضای روزه رمضان را گرفته، اگر بعد
از ظهر عمداً روزه خود را باطل کند، باید به ده فقیر طعام
بدهد و اگر نمی‌تواند سه روز روزه بگیرد.

۱۱۵- اگر کسی روزه واجب معین (روزه نذری) خود
را نگیرد یا باطل کند باید کفاره مخالفت نذر بدهد. یعنی
شصت روز روزه بگیرد یا شصت مسکین را طعام بدهد.

۱۱۶- اگر خانمی با عذر یا بدون عذر روزه نگیرد کفاره
آن برعهده خود اوست اگر چیزی ندارد باید زیورآلات
خود را بفروشد یا مهریه خود را مطالبه نماید و کفاره
بدهد. در صورت عدم امکان کفاره ساقط است و بر شوهر
واجب نیست کفاره همسر خود راپردازد.

وجوب قضا بدون کفاره

۱۱۷- در چند صورت فقط قضای روزه واجب است و

کفاره واجب نیست:

- (۱) جنب تا اذان صبح از خواب سوم بیدار نشود.
- (۲) نیت روزه نکند، یا ریا کند، یا قصد کند روزه نباشد.
- (۳) غسل جنابت را فراموش کند و با حال جنابت روزه بگیرد.
- (۴) به گمان اینکه صبح نشده، کاری انجام دهد که روزه را باطل می کند، بعد معلوم شود صبح بوده است.
- (۵) کسی بگوید صبح نشده و انسان مفطری بجا آورد، بعد معلوم شود صبح بوده است.
- (۶) کسی بگوید صبح شده و انسان یقین نکند یا خیال کند شوخی می کند و او به خوردن سحری ادامه بدهد یا مفطری به جا آورد، بعد معلوم شود صبح بوده است.
- (۷) طبق گفته فرد مورد وثوق افطار کند، بعد معلوم شود مغرب نبوده است.
- (۸) در هوای صاف به واسطه تاریکی یقین کند مغرب شده و افطار کند، بعد معلوم شود مغرب نبوده است، ولی اگر هوا ابری باشد قضا لازم نیست.

۹) برای خنک شدن، آب در دهان بگرداند و بی اختیار فرو رود.

۱۰) کسی با همسرش ملاعبه کند و بدون قصد برخلاف عادت، منی از او خارج شود.

۱۱۸- اگر بر اثر مضمضه یا استنشاق بی اختیار مقداری آب از دهان یا بینی فرو رود، قضا بر او واجب نیست. اگر بداند آب وارد گلویش می شود باید ترک کند.

۱۱۹- مضمضه زیاد برای روزه دار مکروه است و اگر پس از آن بخواهد آب دهان را فرو برد، بهتر است سه مرتبه آب دهان را بیرون بریزد.

۱۲۰- اگر در ماه رمضان پس از تحقیق، یقین یا گمان کند صبح نشده و مفطری به جا آورد، بعد معلوم شود صبح بوده، قضا لازم نیست.

۱۲۱- اگر انسان شک کند مغرب شده یا نه، نمی تواند افطار کند، و اگر افطار کند و بعد بفهمد مغرب نشده قضا و کفاره دارد. ولی اگر شک کند که صبح شده یا نه، پیش از تحقیق هم می تواند کاری که روزه را باطل می کند انجام دهد. ولی اگر بعد معلوم شد صبح بوده، باید قضای آن را بجا آورد.

احکام روزه قضا

۱۲۲- قضای روزه‌ای که در حال بلوغ و عقل و اسلام فوت شده باشد واجب است. همچنین روزه‌هایی که به خاطر عذری مانند سفر و مرض، حیض و نفاس فوت شده باشد، پس از رفع عذر باید قضای آن را به جا آورد.

۱۲۳- اگر دیوانه عاقل یا کافر مسلمان شود، قضای روزه‌های دوران جنون و زمان کفر واجب نیست. ولی اگر مرتد ملی یا فطری مسلمان شود، قضای روزه‌های زمان ارتداد را باید به جا آورد.

۱۲۴- روزه‌ای که از انسان به واسطه مستی فوت شده، باید قضا نماید، اگر چه ماده مست کننده را به اشتباه یا برای معالجه خورده باشد. بلکه اگر نیت روزه کند و تنها در بخشی از روز مست باشد و روزه را تا آخر وقت ادامه بدهد، باید قضا نماید.

۱۲۵- اگر کسی برای عذری مانند مسافرت یا بیماری چند روز روزه نگیرد و بعد شک کند که چه زمان عذر پیدا کرده یا چه وقت عذر برطرف شده، در هر دو صورت می‌تواند مقدار متیقن را قضا نماید.

۱۲۶- اگر از چند ماه رمضان روزه قضا داشته باشد، قضای هر کدام را اوّل بگیرد مانعی ندارد. ولی اگر وقت قضای رمضان آخر تنگ باشد، بنابر احتیاط واجب اول قضای رمضان آخر را بگیرد.

۱۲۷- اگر قضای روزه چند ماه رمضان بر او واجب باشد، لازم نیست در نیت معین کند روزه‌ای را که می‌گیرد قضای کدام رمضان است، مگر از حیث اثر مختلف باشند مثلاً تأخیر یکی کفاره داشته باشد و دیگری نه.

۱۲۸- کسی که روزه قضا دارد، در وقت مضیق نمی‌تواند برای قضای روزه دیگری اجیر شود. ولی اگر وقت موسع باشد اشکال ندارد.

۱۲۹- کسی که قضای روزه رمضان را گرفته، در سعه وقت می‌تواند پیش از ظهر روزه خود را افطار نماید. ولی افطار بعد از ظهر موجب کفاره است و باید به ده فقیر طعام یا لباس بدهد و اگر نتواند، سه روز روزه بگیرد. این حکم در مورد اجیر جاری نیست.

۱۳۰- اگر به واسطه‌ی بیماری، حیض یا نفاس، روزه رمضان را نگیرد و پیش از تمام شدن رمضان بمیرد، قضای آن‌ها لازم نیست.

۱۳۱- اگر به واسطه بیماری روزه رمضان را نگیرد و بیماری او تا رمضان سال بعد طول بکشد قضا ندارد. ولی کفاره دارد و باید برای هر روز یک طعام به فقیر بدهد. ولی اگر به واسطه مسافرت روزه نگرفته باشد و عذرش تا رمضان بعد باقی بماند، باید قضای روزه‌هایی را که نگرفته، بجا آورد. و بنابر احتیاط واجب کفاره نیز بدهد.

۱۳۲- اگر به واسطه عذری اعم از بیماری و غیربیماری روزه نگیرد و بعد از رمضان عذر او برطرف شود، ولی عذر دیگری پیدا کند که نتواند تا رمضان بعد قضای روزه را بگیرد، باید روزه‌هایی را که نگرفته قضا نماید و بنابر احتیاط واجب کفاره بدهد.

۱۳۳- اگر در ماه رمضان به واسطه عذری روزه نگیرد و بعد از رمضان عذر برطرف شود و تا رمضان آینده عمداً قضای روزه را نگیرد. یا قضای روزه را تأخیر بیندازد تا وقت تنگ شود و در تنگی وقت عذر پیدا کند، باید قضا را بگیرد و کفاره هم بدهد.

۱۳۴- اگر بیماری انسان چند سال طول بکشد، پس از بهبودی اگر تا رمضان آینده به مقدار قضا وقت داشته باشد

باید قضای رمضان آخر را بگیرد و برای سالهای قبل کفاره بدهد یعنی برای هر روز یک طعام به فقیر بدهد.

۱۳۵- در کفاره افطار معذور یا کفاره تأخیر برخلاف کفاره افطار عمدی لازم نیست کفاره هر روز را به یک نفر بدهد. بلکه می تواند کفاره چند روز را به یک فقیر بدهد.

۱۳۶- اگر قضای روزه رمضان را چند سال تأخیر بیندازد، باید قضای همه آنها را بگیرد و یک کفاره کافی است.

۱۳۷- اگر روزه رمضان را عمداً نگیرد، باید قضای آن را به جا آورد و کفاره افطار عمدی به او تعلق می گیرد و باید برای هر روز دو ماه روزه بگیرد یا به شصت فقیر طعام بدهد، چنانچه تا رمضان آینده قضای آن را به جا نیاورد برای هر روز باید کفاره تأخیر (یک مد طعام) بدهد.

۱۳۸- اگر روزه رمضان را عمداً نگیرد و مفطری را چند بار در روز انجام دهد یک کفاره کافی است.

۱۳۹- قضای روزه های فوت شده پدر و مادر پس از مرگ آنها بر عهده پسر بزرگتر است. می تواند خودش بگیرد یا کسی را اجیر کند. و اگر مقدار آن را نداند به قدر متیقن اکتفا نماید.

احکام روزه مسافر

۱۴۰- مسافری که باید نمازش را قصر بخواند، نباید روزه بگیرد. ولی مسافری که نمازش تمام است باید روزه بگیرد.

۱۴۱- مسافرت در ماه رمضان - ولو غیر ضروری - اشکال ندارد. ولی اگر برای فرار از روزه باشد مکروه است. همچنین آمیزش جنسی و سیر خوردن برای مسافر و معذور از روزه کراهت دارد.

۱۴۲- اگر روزه معین غیر ماه رمضان بر انسان واجب باشد نباید در آن روز مسافرت کند. اگر در سفر باشد در صورت امکان باید قصد کند ده روز در جائی بماند و آن روز را روزه بگیرد.

۱۴۳- اگر نذر کند روزه بگیرد و روز آن را معین نکند، نمی‌تواند آن را در سفر به جا آورد. ولی چنانچه نذر کند روز معینی را در سفر روزه بگیرد باید آن را در سفر به جا آورد. هم‌چنین اگر نذر کند روز معینی را در سفر یا حضر

روزه بگیرد، باید آن روز را - اگر چه مسافر باشد - روزه بگیرد.

۱۴۴- مسافرت در ماه مبارک رمضان کراهت دارد مگر ضروری باشد مثلاً برای درمان و جراحی فوری، خوف هلاکت، تلف شدن مال غیر قابل تدارک، برداشت محصول کشاورزی، انجام وظایف محوله یا برای طاعت باشد مثل انجام عمره و جهاد و زیارت حضرات معصومین.

۱۴۵- مسافر می‌تواند برای خواستن حاجت، سه روز در مدینه‌ی طیبه روزه مستحبی بگیرد. هر چند قصد اقامت ده روز نکرده باشد. ولی بنابر احتیاط واجب باید سه روز چهارشنبه، پنجشنبه و جمعه باشد.

۱۴۶- اگر کسی نداند روزه مسافر باطل است و در سفر روزه بگیرد روزه‌اش صحیح است. ولی اگر در بین روز مسأله را بفهمد روزه‌اش باطل می‌شود.

۱۴۷- اگر کسی بداند که روزه مسافر باطل است، ولی مسأله را فراموش کند یا فراموش کند که مسافر است و در سفر روزه بگیرد روزه او باطل است.

۱۴۸- اگر روزه‌دار بعد از ظهر مسافرت نماید، روزه‌اش صحیح است اگر سفر پیش از ظهر باشد، نمی‌تواند نیت

روزه بکند. وقتی به حد ترخص برسد مجاز است روزه خود را افطار کند. اگر پیش از آن افطار نماید بنابر احتیاط، کفّاره نیز بر او واجب است.

۱۴۹- اگر مسافر پیش از ظهر به وطن یا محل اقامت ده روز برسد، چنانچه امساک کرده باشد، باید آن روز را روزه بگیرد و اگر افطار کرده باشد، مانعی ندارد. ولی اگر بعد از ظهر برسد نمی‌تواند آن روز را روزه بگیرد.

دانشجویانی که هر هفته برای تحصیل باید به شهر دیگر مسافرت کنند عنوان کثیرالسفر دارند و باید روزه بگیرند.

۱۵۰- اگر کسی ماه رمضان در دو کشور باشد که اختلاف افق دارند مثلاً اول ماه در ایران باشد که یک روز دیرتر از کشور اعلام اول ماه می‌شود و اول ماه شوال را در یک کشور عربی یا اروپایی باشد که یک روز زودتر از ایران اعلام شده است در واقع بیست و هشت روز روزه گرفته با توجه به اینکه یک ماه قمری کمتر از بیست و نه روز نیست باید قضای آن یک روز کسری را به جا آورد.

موارد جواز افطار

۱۵۱- روزه بر چند دسته واجب نیست:

(۱) افراد سالمند و ناتوان

(۲) بیماری که زیاد تشنه می‌شود و تشنگی برایش قابل تحمل نیست.

(۳) بارداری که وضع حمل او نزدیک است و روزه برای خودش یا جنین ضرر دارد.

(۴) زنی که بچه شیر می‌دهد و شیر کافی ندارد. و روزه برای طفل یا خودش ضرر دارد.

۱۵۲- در مورد اول و دوم (افراد سالمند و مبتلا به عطش) قضای آن لازم نیست. هر چند در فصل مناسب متمکن از قضا باشند. ولی در مورد سوم و چهارم (زن باردار و شیرده) روزه‌هایی را که نگرفته باید قضا نماید.

۱۵۳- بر هر چهار دسته که مجاز به افطار هستند کفاره واجب است و باید برای هر روز یک طعام به فقیر بدهند.

۱۵۴- روزه‌خواری مسلمان در ملاء عام بدون عذر موجب تعزیر طبق حکم شرع و نظر حاکم شرع است.

اثبات اول ماه

۱۵۵- اول ماه به پنج چیز ثابت می‌شود:

(۱) خود انسان هلال ماه را ببیند.

(۲) تواتر و شیاع، جمعی بگویند ماه را دیده‌ایم به طوری که انسان اطمینان پیدا کند.

(۳) بینه: دو مرد عادل نزد حاکم شرع یا نماینده او گواهی بدهند هلال ماه را دیده‌اند در صورتی که در توصیف آن اختلاف نظر نداشته باشند و استهلال‌کنندگان دیگر در شرایط مشابه گواهی بر خلاف ندهند و از نظر شرائط جوی و قواعد علمی رویت ممکن باشد.

(۴) گذشتن سی‌روز از اول ماه.

(۵) حکم ولی فقیه و حاکم شرع.

۱۵۶- اگر حاکم شرع حکم کند اول ماه است، مردم حتی مقلدین مراجع دیگر و خود آنان باید متابعت نمایند، مگر کسی بداند حاکم اشتباه کرده است.

۱۵۷- هرگاه مجتهد جامع شرائط مبسوط‌الید باشد و ولایت بالفعل داشته باشد، تا زمانی که اول ماه برای ایشان ثابت نشود و اعلام نگردد مردم نباید افطار کنند و نماز عید بخوانند. آری، اگر کسی خودش ببیند یا برایش ثابت شود، باید افطار کند و اگر بخواهد نماز عید را فردی بخواند.

۱۵۸- کسی که از طریق محاسبات دقیق علمی اول ماه را اعلام نماید چنانچه موجب اطمینان بشود حجت است.

۱۵۹- بلند بودن ماه یا دیر غروب کردن آن به خاطر عمر ماه از زمان تولد و میزان ارتفاع آن از افق است و از این طریق ثابت نمی شود که شب پیش، شب اول ماه بوده است.

۱۶۰- اگر اول ماه رمضان برای کسی ثابت نشود و روزه نگیرد، چنانچه بعداً ثابت شود اول ماه بوده، باید روزه آن روز را قضا نماید.

۱۶۱- اگر در شهری اول ماه ثابت شود برای مردم شهرهای دیگر کافی است. دور بودن و در مشرق قرار داشتن و اختلاف افق مختصر اشکال ندارد، اشتراک در نیمی از شب کافی است. همچنین به هر روش متعارف روز کسب اطلاع شود، اول ماه ثابت می شود.

۱۶۲- روزی را که انسان شک دارد آخر شعبان است یا اول رمضان، و به آن یوم الشک می گویند واجب نیست روزه بگیرد. اگر بخواهد روزه بگیرد باید نیت روزه قضا یا روزه مستحبی بنماید، چنانچه بعد معلوم شد رمضان بوده،

از رمضان حساب می‌شود. و اگر در بین روز بفهمد که ماه رمضان است، باید تیت روزه رمضان کند.

۱۶۳- روزی را که انسان نمی‌داند آخر رمضان است یا اول شوال، باید روزه بگیرد. ولی هر موقع از روز - ولو نزدیک مغرب - بفهمد اول شوال است باید افطار کند.

۱۶۴- برای اثبات اول ماه: اگر مرکز ژئوفیزیک ایران یا دانشمندان علم نجوم اول ماه را اعلام کنند کافی است.

۱۶۵- چنانچه از هر طریق علمی زمان مقارنه نیرین و زمان خروج قمر از تحت شعاع شمس احراز شود اول ماه ثابت است.

۱۶۶- رویت هلال برای ثبوت اول ماه موضوعیت ندارد. بلکه طریقت دارد لذا چنانچه از گفته خبره و منجم برای انسان اطمینان حاصل شود قول آنان حجت است و می‌تواند بنا بگذارد اول ماه است.

اقسام روزه

۱۶۷- روزه چهار نوع است: واجب، حرام، مستحب و مکروه.

روزه‌های واجب

۱۶۸- روزه واجب شش قسم است:

- (۱) روزه ماه رمضان.
- (۲) روزه قضا.
- (۳) روزه كفاره.
- (۴) روزه‌ای که متعلق نذر یا عهد یا قسم باشد.
- (۵) روزه روز سوم اعتکاف.
- (۶) روزه بدل قربانی در حج تمتع.

روزه‌های حرام

۱۶۹- روزه حرام ده قسم است:

- (۱) روزه عید فطر (اول شوال)
- (۲) روزه عید قربان (روز دهم ذی حجه)
- (۳) روزه یوم الشک به نیت اول رمضان
- (۴) روزه حائض و نفساء
- (۵) روزه‌ای که برای انسان به تشخیص خودش یا پزشک ضرر دارد.

۶) روزه مستحبی زن بدون رضایت شوهر که موجب تضييع حق او شود.

۷) روزه مستحبی فرزند در صورتی که موجب اذیت پدر و مادر شود.

۸) روزه ایام تشریق در موسم حج در منی (روزهای ۱۱ و ۱۲ و ۱۳ ذیحجه)

۹) روزه وصال یعنی دو روز متوالی بدون افطار و سحری روزه بگیرد.

۱۰) روزه نذر معصیت: اگر موفق به فلان معصیت شوم روزه بگیرم.

۱۷۰- اگر انسان بداند روزه برایش ضرر ندارد ولی پزشک معالج بگوید ضرر دارد چنانچه تشخیص پزشک اطمینان بخش نباشد روزه صحیح است.

روزه‌های مستحب

۱۷۱- روزه تمام روزهای سال - غیر از روزه‌های حرام و مکروه - مستحب است. ولی برخی روزها مورد تأکید است: مانند:

(۱) پنجشنبه اول، چهارشنبه وسط (بعد از دهم ماه) و پنجشنبه آخر هر ماه.

(۲) ایام البیض یعنی سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم هر ماه.

(۳) تمام ماه رجب و شعبان.

(۴) روزه چهارم تا نهم شوال.

(۵) روز ۲۵ و ۲۹ ذی القعدة (دحوالارض) و بیست و نهم ذی القعدة،

(۶) روز اول تا نهم ذی الحجه (روز عرفه)

(۷) روز عید سعید غدیر (۱۸ ذی الحجه)

(۸) روز مباهله (۲۴ ذی الحجه)

(۹) روز اول و سوم و هفتم محرم.

(۱۰) روز میلاد مسعود رسول اکرم (۱۷ ربیع الاول)

(۱۱) روز مبعث پیامبر گرامی (۲۷ رجب)

(۱۲) سه روز روزه حاجت (چهارشنبه، پنجشنبه و جمعه) برای زائر رسول اکرم در مدینه.

۱۷۲- اگر کسی روزه مستحبی بگیرد واجب نیست آن را به آخر رساند. بلکه اگر کسی او را به غذا دعوت کند،

مستحب است دعوت او را اجابت، و در بین روز افطار نماید.

روزه‌های مکروه

۱۷۳- روزه در چند روز مکروه است:

(۱) روز عاشورا

(۲) روز عرفه در صورتی که به خاطر ضعف نتواند دعا‌های وارده را بخواند.

(۳) روزه مستحبی میهمان بدون اجازه میزبان و بالعکس.

(۴) دوم و سوم شوال.

امساک مستحب

۱۷۴- برای چند گروه مستحب است در ماه رمضان از

مفطرات امساک کنند، هر چند روزه بر آنان واجب نیست:

(۱) مسافری که در سفر افطار کرده و پیش از ظهر به وطن یا به محل اقامت برسد، یا افطار نکرده و بعد از ظهر برسد.

(۲) مریضی که روزه نگرفته و پیش از ظهر خوب شود یا امساک کرده و بعد از ظهر بهبود یابد.

۳) زنی که در روز از خون حیض یا نفاس پاک شود.

۴) کافری که در روز ماه رمضان مسلمان شود.

۱۷۵- مستحب است روزه‌دار نماز مغرب و عشا را پیش از افطار کردن بخواند. ولی اگر کسی منتظر او است یا میل زیادی به غذا دارد که نمی‌تواند با حضور قلب نماز بخواند، بهتر است اول افطار کند. سپس حتی‌الامکان نماز را در وقت فضیلت به جا آورد.

زکات فطره

۱۷۶- کسی که موقع غروب شب عید فطر بالغ و عاقل و غنی باشد زکات فطره بر او واجب است و باید برای خودش و کسانی که نان خور او هستند، به ازاء هر نفر یک صاع (سه کیلو) گندم یا جو یا خرما یا کشمش یا برنج یا

ذرت و مانند اینها به مستحق بدهد و اگر پول یکی از اینها را بدهد کافی است.

۱۷۷- غنی به کسی گفته می‌شود که قادر بر تأمین مخارج سال خود و خانواده‌اش باشد و نیاز به دیگری ندارد. فقیر کسی است که نتواند مخارج سال خود و خانواده‌اش را تأمین نماید. دادن زکات فطره بر فقیر واجب نیست.

۱۷۸- انسان باید فطره‌ی تمام کسانی را که در غروب شب عید فطر نان خور او حساب می‌شوند بدهد؛ کوچک باشند یا بزرگ، مسلمان باشند یا کافر، واجب‌النفقه او باشند یا نه، با او زندگی کنند یا در شهر دیگر باشند.

۱۷۹- اگر انسان نان‌خور خود را در شهر دیگر وکیل کند که از مال او فطره‌ی خود را بدهد، چنانچه مورد وثوق باشد، کافی است.

۱۸۰- کسی که مدتی (چندین روز) در جایی میهمان باشد و از نظر عرف نان‌خور صاحب‌خانه محسوب شود، چنانچه تا بعد از غروب شب عید فطر نیز میهمان باشد، فطره‌ی او بر عهده میزبان است. ولی اگر پیش از غروب شب عید برود و برنگردد، یا پس از غروب بیاید خودش

باید فطره بدهد. مگر اینکه پیش از غروب شب عید فطر بیاید و بخواهد مدتی میهمان باشد. بنابراین بر میهمان یک شبه و چند ساعته برای افطار شب عید، عنوان نان‌خور صدق نمی‌کند و زکات فطره بر خودش واجب است.

۱۸۱- اگر پیش از غروب بچه بالغ یا دیوانه عاقل یا فقیر غنی شود، در صورت دارا بودن سایر شرایط زکات فطره بر او واجب است. چنانچه پس از غروب شب عید فطر تا پیش از ظهر روز عید دارای شرائط لازم بشود، مستحب است زکات فطره را بدهد.

۱۸۲- کسی که فقط به اندازه یک صاع گندم و مانند آن دارد، مستحب است زکات فطره را بدهد، و چنانچه خانواده دارد و بخواهد فطره‌ی آن‌ها را بدهد، می‌تواند به قصد فطره، آن یک صاع را به یکی از اعضای خانواده بدهد و او به همین قصد به عضو دیگر بدهد، تا به نفر آخر برسد، و او آن را به کسی از غیر خانواده خود بدهد. و در مورد صغیر می‌تواند از جانب او بگیرد و از جانب او پرداخت نماید.

۱۸۳- اگر انسان بعد از غروب شب عید فطر بچه‌دار شود، یا کسی نان‌خور او شود، فطره‌ی او واجب نیست.

۱۸۴- اگر انسان نان‌خور کسی باشد و پیش از غروب نان‌خور کس دیگر شود، فطره او بر شخص دوم واجب است. پس اگر دختر پیش از غروب از خانه پدر به خانه شوهر رود، شوهر باید فطره او را بدهد.

۱۸۵- اگر فطره‌ی انسان بر کسی واجب باشد و او فطره را ندهد، در صورت تمکن بنا بر احتیاط خودش بپردازد. ولی زکات فطره از کسی که بر او واجب بود، ساقط نمی‌شود.

۱۸۶- زنی که شوهرش مخارج او را نمی‌دهد، چنانچه نان‌خور فرد دیگری باشد، فطره‌اش بر آن فرد واجب است. و اگر نان‌خور دیگری نیست، در صورت تمکن، باید فطره خود را بدهد.

۱۸۷- زکات فطریه غیر سیّد به سیّد نمی‌رسد. حتی اگر سیّدی نان‌خور غیرسید باشد، نمی‌تواند فطره او را به سیّد دیگر بدهد.

۱۸۸- فطره طفلی که از مادر یا دایه شیر می‌خورد، بر عهده کسی است که مخارج مادر یا دایه را می‌دهد. اگر مخارج آنها از مال طفل برداشت می‌شود فطره بر کسی واجب نیست.

۱۸۹- سرپرست خانواده اگر چه مخارج افراد تحت تکفل خود را از مال حرام بدهد، باید فطره‌ی آنان را از مال حلال بپردازد.

۱۹۰- اگر انسان کسی را اجیر نماید و شرط کند مخارج او را بدهد به‌طوری که نان‌خور او حساب شود، باید فطره او را نیز بدهد. ولی چنانچه کارفرما هزینه خوراک کارگران را بر عهده بگیرد به‌طوری که جزئی از اجرت آنها به شمار آید، فطریه آنها بر صاحب کار واجب نمی‌شود.

۱۹۱- مخارج سربازان در پادگانها و رزمندگان در جبهه‌ها بر عهده حکومت است. ولی زکات فطره طبق شرائط بر عهده خودشان یا سرپرست خانوار است.

۱۹۲- اگر کسی بعد از غروب شب عید فطر از دنیا برود، باید فطره او و عیالاتش را از اصل مال او بدهند. ولی اگر پیش از غروب بمیرد، واجب نیست. ولی هر کدام از ورثه بتواند باید فطریه خود را بپردازد.

مصرف زکات فطره

۱۹۳- اگر زکات فطره به یکی از هشت مصرف زکات مال برسد کافی است. ولی بنابر احتیاط مستحب به فقرای شیعه بدهد و ایتام را مقدم بدارد.

۱۹۴- عدالت در فقیر شرط نیست. ولی متجاهر به معصیت کبیره نباید باشد. کسی که فطره را در معصیت مصرف می‌کند نباید به او فطره بدهند.

۱۹۵- بنابر احتیاط واجب به یک فقیر کمتر از یک صاع و بیشتر از مخارج سالش فطره ندهند.

۱۹۶- انسان نمی‌تواند نصف صاع را از یک جنس (گندم) و نصف دیگر را از جنس دیگر (جو) بدهد. هر چند به قصد قیمت فطره باشد. همچنین اگر قیمت جنس خوب دو برابر قیمت جنس بد باشد، دادن نصف صاع از جنس خوب (معادل یک صاع از جنس بد) کافی نیست.

۱۹۷- در دادن زکات فطره نیز مستحب است خویشان و همسایگان و اهل علم را به ترتیب بر دیگران مقدم بدارد.

۱۹۸- اگر انسان به کسی فطره بدهد و بعد بفهمد فقیر نبوده، چنانچه مال موجود باشد، باید پس بگیرد و به

مستحق بدهد. اگر نتواند بگیرد باید دوباره فطره بدهد. اگر از بین رفته باشد، چنانچه گیرنده می دانسته آن چه را گرفته فطره است باید عوض آن را بدهد و چنانچه نمی دانسته، دادن عوض بر او واجب نیست و انسان باید دوباره فطره را بدهد. مگر اینکه فقر گیرنده از طریق معتبر مانند بینه برای دهنده ثابت شده باشد.

۱۹۹- اگر کسی اظهار فقر کند نمی توان به او فطره داد، مگر آن که از گفته او اطمینان یا از ظاهر حالش گمان به فقر او پیدا کند یا بداند قبلاً فقیر بوده است.

مسائل متفرقه

۲۰۰- انسان باید زکات فطره را با قصد قربت و خلوص بدهد و موقع پرداخت، نیت فطره نماید.

۲۰۱- پرداخت زکات فطره پیش از ماه رمضان و در آن صحیح نیست و باید روز عید دوباره بدهد. ولی اگر به مقدار فطره به فقیر قرض بدهد و روز عید، طلب خود را بابت فطره حساب کند مانعی ندارد.

۲۰۲- پرداخت زکات فطره از جنس معیوب و مغشوش کافی نیست، و اگر بخواهد گندم و مانند آن بدهد، نباید بیش از حد معمول با شن و خاک مخلوط باشد و باید وزن خالص آن سه کیلو باشد.

۲۰۳- کسی که فطره‌ی چند نفر را می‌دهد، می‌تواند برای هر کدام یک جنس حساب کند. مثلاً برای یکی گندم و برای دیگری جو و برای سومی خرما، یا قیمت آن‌ها را بدهد.

۲۰۴- وقت اداء زکات فطره تا ظهر روز عید فطر است. ولی مستحب است پیش از نماز عید پردازد. چنانچه تا ظهر روز عید پردازد، هر وقت بخواهد بدهد باید قصد مافی الذمه کند.

۲۰۵- اگر فطره را کنار بگذارد، نمی‌تواند آن را برای خودش بردارد و مالی دیگر را برای فطره بگذارد. همچنین قصد اختصاص مقداری از مال برای فطره کافی نیست و باید فطره را از مال خود جدا نماید.

۲۰۶- اگر مالی را که برای فطره کنار گذاشته از بین برود، چنانچه به اهل استحقاق دسترسی داشته و نداده، باید عوض آنرا بدهد، اگر دسترسی نداشته و در حفظ آن کوتاهی نکرده، ضامن نیست.

۲۰۷- انتقال زکات فطره به شهر دیگر اشکال ندارد، اگر چه در محلّ خودش مستحق پیدا شود. ولی در صورت تلف ضامن است و باید عوض آن را بدهد.

۲۰۸- زکات فطره را می‌توان به صورت متمرکز جمع‌آوری کرد و به عنوان سرمایه کسب برای افراد نیازمند و ایجاد اشتغال آنان، صرف ساخت و راه‌اندازی کارگاه به صورت سهام معین برای فقرا و مساکین نمود.

۲۰۹- هرگاه کسی بخواهد قیمت گندم یا آرد را به عنوان زکات فطره بدهد باید به نرخ بازار آزاد محاسبه نماید و نرخ دولتی کافی نیست. اگر قیمت در شهرها متفاوت است هر کس باید قیمت محل سکونت خود را حساب کند و بپردازد.

۲۱۰- اگر کسی بخواهد در غیر محل سکونت خود فطره بدهد، باید قیمت جنس فطره (گندم یا خرما) را براساس نرخ محل پرداخت به مستحق محاسبه نماید.

۲۱۱- زکات فطره سربازان، زندانیان، کارکنان نهادها و دانشجویان که در خوابگاه سکونت دارند و غذا می خورند برعهده خود آنان می باشد.

مجموعه جزوات فقهی

- (۱) اجتهاد و تقلید
 - (۲) طهارت و نجاست (۳) احکام وضو، غسل، تیمم
 - (۴) احکام ویژه بانوان
 - (۵) نماز یومیه
 - (۶) نماز جماعت و جمعه، عیدین، آیات، استسقاء
 - (۷) احکام روزه (۸) اعتکاف
 - (۹) خمس (۱۰) زکات
 - (۱۱) جهاد (۱۲) امر به معروف و نهی از منکر
 - (۱۳) احکام خرید و فروش، شرکت، شفعه، قرض، حجر
 - (۱۴) رهن و اجاره، جعاله، مضاربه، مزارعه، مساقات
 - (۱۵) احکام خوردنی ها، ذبح، صید
 - (۱۶) احکام ازدواج و طلاق
 - (۱۷) احکام اموات
 - (۱۸) وکالت، حواله، ضمان، کفالت، ودیعه، عاریه، وصیت
 - (۱۹) غصب، لقطه، کفارات، صدقات، وقف، نذر، عهد، قسم
 - (۲۰) احکام ارث
- برای تهیه هریک از جزوات با شماره ۰۲۱-۷۷۷۳۶۰۳۰ تماس حاصل فرمایید.